

Πρωθιερέας Νικόλαος Μπαλασώφ: έχει επιτευχθεί η συναίνεση επί κεντρικών ζητημάτων εκχωρήσεως της αυτοκεφαλίας

Η Ιερά Σύνοδος του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως δήλωσε την πρόθεση να συζητήσει με όλες τις κατά τόπους Ορθόδοξες Εκκλησίες το υποβληθέν προς τούτο αίτημα του Ποροσένκο. Για το αν υπάρχει σήμερα κάποια πανορθόδοξως αποδεκτή διαδικασία χορηγήσεως ανεξαρτησίας, δηλαδή αυτοκεφαλίας σε μία Εκκλησία, και εάν κάνουν λόγο περί του σχετικού μηχανισμού οι ιεροί κανόνες, τον ανταποκριτή του RIA Novosti ενημέρωσε λεπτομερώς ο Πρωθιερέας Νικόλαος Μπαλασώφ, ο Αναπληρωτής Πρόεδρος του Τμήματος Εξωτερικών Εκκλησιαστικών Σχέσεων του Πατριαρχείου Μόσχας.

— Πατέρα Νικόλαε, διατί το ζήτημα της εκχωρήσεως της ανεξαρτησίας σε α' ή β' Εκκλησία δεν έχει μια άπαξ και διά παντός καθορισμένη και σαφή λύση, μήπως δεν υπάρχουν οι σχετικές θεμελιώδεις οδηγίες;

— Είναι αλήθεια, ότι οι όροι και η διαδικασία εκχωρήσεως της αυτοκεφαλίας δεν καταχωρήθηκαν κατά τρόπον σαφή στις αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων (οι αποφάσεις αυτών είναι θεμελιώδεις και έχουν πρωταρχική σημασία για όλες τις Εκκλησίες -σ.σ.).

Δι' αυτό, όταν το 1961 στη Ρόδο άρχισε η προετοιμασία της Πανορθόδοξου Συνόδου, το έν λόγω θέμα εντάχθηκε μέσα στον κατάλογο θεμάτων προς συζήτηση. Στην έμπρακτη εξέταση αυτού οι κατά τόπους Ορθόδοξες Εκκλησίες προχώρησαν στη συνεδρία της Διορθόδοξου Προπαρασκευαστικής Επιτροπής στο Σαμπεζύ Γενεύης το έτος 1993.

Μέχρι τότε οι όκτω κατά τόπους Ορθόδοξες Εκκλησίες είχαν παρουσιάσει τις εισηγήσεις τους επί του θέματος «Το Αυτοκέφαλον και ο τρόπος ανακηρύξεως αυτού». Σε όλη την ποικιλομορφία απόψεων ξεχωρίζουν δύο εννοιολογικά διαφορετικές θέσεις.

Τα Πατριαρχεία Κωνσταντινουπόλεως, Αλεξανδρείας Ιεροσολύμων και η Ορθόδοξος Εκκλησία της Ελλάδος τόνισαν την προτεραιότητα στην εκχώρηση αυτοκεφαλίας των αρμοδιοτήτων των Οικουμενικών και Τοπικών Συνόδων του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως.

Το Πατριαρχείο Μόσχας, Ρουμανίας και Βουλγαρίας καθώς και η Ορθόδοξος Εκκλησία της Πολωνίας στήριζαν το αυτοτελές δικαίωμα της κάθε Αυτοκεφάλου Εκκλησίας στην εκχώρηση αυτοκεφαλίας στην κανονική μερίδα αυτής.

Κατά τη διάρκεια της συζητήσεως όμως επιτεύχθηκε η βασική συμφωνία: δεν υφίσταται το αυτοκέφαλο χωρίς να υπάρχει βούληση της Εκκλησίας-μητρός, δηλαδή εκείνης της τοπικής Ορθόδοξου Εκκλησίας στην οποία τη στιγμή αυτή υπάγεται μερίδα, η οποία επιθυμεί να λάβει το αυτοκέφαλο. Και δεν υφίσταται το αυτοκέφαλο χωρίς να εξασφαλισθεί η πανορθόδοξος συναίνεση, η οποία «έκφράζεται διὰ τῆς ὁμοφωνίας τῶν συνόδων τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν». Με την επιτευχθείσα πλήρη ὁμοφωνία των Εκκλησιῶν ως προς τις αρχές αυτές, μᾶς ἔμεινε να συμφωνήσουμε ἐπὶ λεπτομερειῶν τῆς διαδικασίας.

— Κατ' αρχάς, για ποιες λεπτομέρειες γίνεται λόγος;

— Λόγω της σπουδαιότητας του θέματος, το οποίο τώρα προσέλαβε ιδιαίτερη οξύτητα εξαιτίας των γνωστών γεγονότων, παραθέτω ένα μεγάλο απόσπασμα του τελικού κειμένου της Διορθοδόξου Προπαρασκευαστικής Επιτροπής του 1993, το οποίο υπέγραψαν εκπρόσωποι όλων των κοινώς ανεγνωρισμένων Αυτοκεφάλων Εκκλησιών:

"3. Διεπιστώθη πλήρης συμφωνία ως προς τούς αναγκαίους κανονικούς όρους διά τήν ανακήρυξιν τοῦ Αὐτοκεφάλου τοπικῆς τινος Ἐκκλησίας, ἤτοι ως προς τήν συγκατάθεσιν καί τās ἐνεργείας τῆς Ἐκκλησίας-μητρός, ως προς τήν ἐξασφάλισιν πανορθόδοξου συναινέσεως καί ως προς τόν ρόλον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τῶν λοιπῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν κατά τήν ανακήρυξιν τοῦ αὐτοκεφάλου. Συμφώνως προς τήν συμφωνίαν ταύτην:

α) Ἡ Ἐκκλησία-μήτηρ, δεχομένη τό αἴτημα ὑπαγομένης εἰς αὐτήν ἐκκλησιαστικῆς περιοχῆς ἀξιολογεῖ τās ὑφισταμένας ἐκκλησιολογικάς, κανονικάς καί ποιμαντικάς προϋποθέσεις, προς παροχήν τοῦ αὐτοκεφάλου. Εἰς περίπτωσιν καθ'ἣν ἡ τοπική σύνοδος, ως ἀνώτατον ἐκκλησιαστικόν ὄργανον, παράσχει τήν συγκατάθεσιν αὐτῆς, ὑποβάλλει σχετικὴν πρότασιν προς τὸ Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον διά τήν ἀναζήτησιν τῆς πανορθόδοξου συναινέσεως, ἐνημερώνει δέ σχετικῶς τās λοιπὰς κατά τόπους αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας.

β) Τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον, κατά τὰ πανορθόδοξως καθιερωμένα, ἀνακοινοῖ διά Πατριαρχικοῦ Γράμματος πάντα τὰ σχετικά προς τό συγκεκριμένον αἴτημα καί ἀναζητεῖ τήν ἔκφρασιν τῆς πανορθόδοξου συναινέσεως. Ἡ πανορθόδοξος συναίνεσις ἐκφράζεται διά τῆς ὁμοφωνίας τῶν συνόδων τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν.

γ) Ἐκφράζων τήν συγκατάθεσιν τῆς Ἐκκλησίας-μητρός καί τήν πανορθόδοξον συναίνεσιν ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἀνακηρύσσει ἐπισήμως τό αὐτοκέφαλον τῆς αἰτησαμένης Ἐκκλησίας διά τῆς ἐκδόσεως Πατριαρχικοῦ Τόμου. Ὁ Τόμος οὗτος ὑπογράφεται ὑπό τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Εἶναι ἐπιθυμητόν νά προσυπογράφεται καί ὑπό τῶν Προκαθημένων τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ὅπωςδήποτε ὁμως ὑπό τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας-μητρός.

4. Ἡ ἀνακηρυχθεῖσα Αὐτοκέφαλος τοπική Ἐκκλησία ἐντάσσεται ως ἰσότιμος εἰς τήν κοινωνίαν τῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί ἀπολαύει πάντων τῶν πανορθόδοξως καθιερωμένων κανονικῶν προνομίων (Δίπτυχα, Μνημόσυνον, Διορθόδοξοι σχέσεις κ.λπ.). Σημείωσις: Τό περιεχόμενον τῆς παραγράφου 3 γ παρεπέμφθη προς πληρεστέραν ἐπεξεργασίαν εἰς τήν ἐπομένην Διορθόδοξον Προπαρασκευαστικὴν Ἐπιτροπὴν, ἣτις καί θά ἀναζητήσῃ τήν ἐπ'αὐτῆς ἐνιαίαν θέσιν τῶν κατά τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὀλοκληροῦσα οὕτως τό ἔργον αὐτῆς ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου".

Επομένως, με πλήρη συμφωνία ως προς τις θεμελιώδεις αρχές επρόκειτο να συμφωνήσουμε επί του ακριβούς τρόπου ανακηρύξεως του αυτοκεφάλου, το οποίο εχορηγείτο κατόπιν κοινῆς συγκαταθέσεως όλων των κατά τόπους Εκκλησιῶν: ποιός και πῶς θα υπέγραφε το σχετικό κείμενο.

Μετά ταῦτα ὁμως ἀνεστάλη ἡ διαδικασία τῆς συνεργασίας.

— Τι ακριβῶς ἐμπόδισε τὴν ἐπίτευξη τῆς πλήρους συμφωνίας ἐπὶ τῆς διαδικασίας καὶ τὴν τελικὴ ἐπίλυση τοῦ θέματος;

— Μετά το 1993 ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως, ἡ οποία προεδρεύει τῶν ΔΠΕ, ἐπὶ ἕξι χρόνια δὲν συγκαλοῦσε τὶς συνεδρίες, ἐνῶ με τὴν καταβολή τῆς σχετικῆς προσπάθειας το 1999, ἐμπόδιο στάθηκε ἡ κρίση σχετικά με τὸ Ἐσθονικὸ Ἐκκλησιαστικὸ ζήτημα, ἡ οποία εἶχε ἀνακύψει προ τριετίας. Τὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως ζήτησε τὴ συμμετοχή στις συνεδρίες, με ἴσους ὁρους με κοινῶς ἀνεγνωρισμένες τοπικὲς Ἐκκλησίες, τῆς οὕτως λεγομένης Ἐσθονικῆς Αποστολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ οποία ἰδρύθηκε ἐντὸς τοῦ κανονικοῦ χώρου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας ως Αὐτόνομος Ἐκκλησία με ὑπαγωγή στην Κωνσταντινούπολη. Κάτι το οποίο

αδυνατούσε να δεχθεί η Ορθόδοξη Εκκλησία της Ρωσίας.

— Αλλά στη συνέχεια ανανεώθηκαν οι επί του ζητήματος διαπραγματεύσεις των Εκκλησιών. Τι έχει επιτευχθεί;

— Έχουν περάσει άλλα εννιά χρόνια προτού το έτος 2008 το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως αποφάσισε να απορρίψει τις παλαιότερες απαιτήσεις του με αποτέλεσμα να ανανεωθεί η διαδικασία προπαρασκευής της Πανορθόδοξου Συνόδου.

Στη συνεδρία της ΔΠΕ στο Σαμπεζύ το έτος 2009 (ήμουν ανάμεσα στους μετάσχοντες στη συνεδρία όπως και σε όλες τις μεταγενέστερες συναντήσεις με θέμα την προπαρασκευή τη Συνόδου έως τον Μαΐου 2016) προχωρήσαμε ένα ακόμη βήμα προς την επίτευξη πλήρους συμφωνίας: καταφέραμε να διατυπώσουμε την μόνη παράγραφο, που μας απέμεινε και δεν διαμορφώθηκε τελικά προ 16 ετών. Τώρα έχει την ακόλουθη διατύπωση:

«3 γ) Έκφράζων τήν συγκατάθεσιν τῆς Ἐκκλησίας-μητρὸς καὶ τήν πανορθόδοξον συναίνεσιν ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἀνακηρύσσει ἐπισήμως τὸ αὐτοκέφαλον τῆς αἰτησαμένης Ἐκκλησίας διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Τόμου τῆς Αὐτοκεφαλίας. Ὁ Τόμος οὗτος ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, συμμαρτυρούντων ἐν αὐτῷ διὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτῶν τῶν Μακαριωτάτων Προκαθημένων τῶν ἀγιωτάτων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, πρὸς τοῦτο προσκαλουμένων ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου».

Εδώ ακόμη περισσότερο με έμφαση τονίζεται η πανορθόδοξη συναίνεση ως προϋπόθεση της αυτοκεφαλίας.

Παράλληλα δεν έχουν διατυπωθεί πλήρως «Τό περιεχόμενον τοῦ Τόμου Αὐτοκεφαλίας καί ὁ τρόπος καταχωρίσεως τῶν ὑπογραφῶν τῶν Προκαθημένων» τα οποία παρεπέμφθησαν «πρὸς ἀναζήτησιν ἐνιαίας ἐπ' αὐτῶν θέσεως τῶν Ἐκκλησιῶν» στην επομένην Διορθόδοξο Προπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπή.

— Διατί μέχρι σήμερα δεν έχει καθορισθεί ο τρόπος καταχωρίσεως του Τόμου Αυτοκεφαλίας;

— Ο τρόπος καταχωρίσεως του Τόμου Αυτοκεφαλίας συζητήθηκε στα πλαίσια της ΔΠΕ το έτος 2011, αλλά ἐπ'αὐτοῦ δεν έχει επιτευχθεί η πλήρης συναίνεση των κατά τόπους Ορθοδόξων Εκκλησιῶν. Ενώ η συναίνεση των ὅλων κοινῶς ανεγνωρισμένων αυτοκεφάλων Εκκλησιῶν ήταν η θεμελιώδης αρχή ὅλων των προηγουμένων συναντήσεων με σκοπὸ την προπαρασκευὴ της Πανορθόδοξου Συνόδου.

Ὅλες οι Εκκλησίες δέχθηκαν ὅτι ο Τόμος υπογράφεται ἀπὸ ὅλους τους Προκαθημένους. Ὅλες δέχθηκαν ὅτι η υπογραφή του Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου θα ἔχει πρώτη θέση. Ὅμως η αντιπροσωπεΐα του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ταυτόχρονα ἐπέμεινε στον ξεχωριστό τονισμό της υπογραφῆς του Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κάτι το οποίο ειδικότερα ἐπιτυγχάνετο με την προσθήκη «ἀποφαίνεται», ἐνῶ οι υπογραφές των λοιπῶν Προκαθημένων των κατά τόπους Ορθοδόξων Εκκλησιῶν με την προσθήκη «συναποφαίνεται». Η αντιπροσωπεΐα της Ορθόδοξου Εκκλησίας της Ρωσίας ἦταν της γνώμης ὅτι ο Τόμος να ἐπικυρώνεται με ἰσότιμες υπογραφές Προκαθημένων ὅλων των κατά τόπους Ορθοδόξων Εκκλησιῶν, με τον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, φυσικά, να εἶχε θέση πρώτου μεταξύ ἴσων.

Εξαιτίας των ανυπερβλήτων διαφωνιών ἐπὶ του δευτερευούσης γενικά σημασίας ζητήματος το θέμα της αυτοκεφαλίας δεν παρεπέμφθη πρὸς ἐξέταση στην Πανορθόδοξη Σύνοδο. Συμφώνως

προς την απόφαση της Συνάξεως των Προκαθημένων στην Κωνσταντινούπολη το 2014, το έν λόγω θέμα θα έπρεπε να συζητηθεί επιπροσθέτως στα πλαίσια της συσταθεισομένης Ειδικής Διορθοδόξου Επιτροπής για να εξετασθεί, σε περίπτωση εξασφάλισης της σχετικής συναινέσεως, από τη Σύνοδο. Στην πραγματικότητα η Επιτροπή, όμως, ούτε προέβη σε εξέταση του ειρημένου θέματος, παρά τις προτροπές ενίων Εκκλησιών. Έτσι το έτος 2015 εκπρόσωποι των Εκκλησιών Γεωργίας, Σερβίας και Βουλγαρίας, μέσα από την αλληλογραφία με τον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαίο, τάχθηκαν υπέρ της παραπομπής του θέματος της Αυτοκεφαλίας στην Σύνοδο.

Στη νέα Σύναξη Προκαθημένων στο Σαμπεζύ το 2016 η Ορθόδοξος Εκκλησία της Ρωσίας ζήτησε επιμόνως να ολοκληρωθεί εκείνα τα ολίγα που έμειναν ακόμη να συμφωνηθούν στο θέμα παροχής της Αυτοκεφαλίας, προκειμένου η τελική απόφαση να ληφθεί από τη Σύνοδο. Το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως είχε όμως επιφυλάξεις μήπως τούτο θα καθυστερούσε τη σύγκληση της Συνόδου.

Έν τούτοις, ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαίος διαβεβαίωσε τον Πατριάρχη Μόσχας και Πασών των Ρωσσιών Κύριλλο ότι ούτε μέσα στη Σύνοδο, αλλά ούτε και μετασυνοδικῶς, το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως θα προέβαινε σε ενέργειες, προκειμένου να αποδώσει κανονική υπόσταση σε σχίσμα ή να χορηγήσει το αυτοκέφαλο στην Ουκρανία. Τηρουμένου αυτού του όρου, η Ρωσική Εκκλησία δέχθηκε τη σύγκληση της Συνόδου χωρίς να εξετασθεί το θέμα της αυτοκεφαλίας, και περί του οποίου ο Πατριάρχης Κύριλλος επισήμως ενημέρωσε όλους τους Προκαθημένους στη συνεδρία της Συνάξεως στις 24 Ιανουαρίου 2016 (σ.σ.).

— Η Σύνοδος στην Κρήτη δεν αναδείχθηκε τελικά Πανορθόδοξη. Με αυτά αναβλήθηκε τελικά η επίλυση του θέματος της Αυτοκεφαλίας ή μήπως υπάρχουν ελπίδες;

— Δυστυχώς, με την περαιτέρω προπαρασκευή της Συνόδου για λόγους ανεξάρτητους από την Ορθόδοξη Εκκλησία της Ρωσίας δεν δόθηκε η δέουσα προσοχή στην κατ'επανάληψιν εκφρασθείσα ένσταση της Εκκλησίας της Αντιοχείας, η οποία δεν δεχόταν να μετάσχει στη Σύνοδο χωρίς να ληφθεί προηγουμένως το επίμαχο ζήτημα της εκκλησιαστικής δικαιοδοσίας του Κατάρ καθώς και στις ενστάσεις των Εκκλησιών Γεωργίας και Βουλγαρίας. Παρά ταύτα η Σύνοδος συγκλήθηκε, αλλά δεν αναδείχθηκε Πανορθόδοξος.

Αυτό όμως είναι μια άλλη ιστορία και η αυτή δεν αναιρεί το γεγονός ότι επί κεντρικών ζητημάτων εκχωρήσεως της αυτοκεφαλίας, δηλαδή επί του ρόλου της Εκκλησίας-μητρός, η οποία αναλαμβάνει την πρωτοβουλία όλης της διαδικασίας, περί άπαραιτήτου της συναινέσεως όλων των κατά τόπους Εκκλησιών, η οποία εκφράζεται με την ομοφωνία των συνόδων τους, η πανορθόδοξη συμφωνία ή, όπως επί λέξιν αναφέρει το κείμενο «πλήρης συμφωνία», είχε επιτευχθεί ακόμη προ εικοσιπενταετίας.